

Kişilerarası İletişimde Duygusal Bulaşmanın Rolü: Öğretmen Öğrenci İletişimi Üzerine Bir Araştırma

Öğr. Gör. Ayşegül LİMAN KABAN

Bahçeşehir Üniversitesi,
Yabancı Diller Yüksekokulu
ayseguliman@gmail.com

Özet

Kişilerarası iletişim hayatımızın merkezini oluşturur. Duygusal farkındalık başarılı kişilerarası iletişim kurmada önemli rol oynar. Bu çalışmada duygusal bulaşma kişilerarası iletişim açısından incelenmiştir. Duygusal bulaşma kuramına göre öğrencilerin sözlü ve sözsüz iletişim ipuçları öğretmen tarafından yakalanabilir, aynı durumun tersi öğrenciler tarafından da deneyimlenebilir. Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden odak grup görüşmesi kullanılmıştır ve odak grup görüşmelerinde duygusal bulaşmanın ortaya çıkmasındaki nedensel ipuçları bulunmaya çalışılmıştır. Çalışma Kartal'da bir meslek lisesinde 6 meslek dersi, 6 kültür dersi öğretmeniyle iki farklı odak grup görüşmesi gerçekleştirilerek yürütülmüştür. Bu odak grup görüşmeleri sayesinde öğretmen öğrenci ilişkisinde duygusal bulaşmanın var olup olmadığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Sonuç olarak, çalışmada bulunanlar göstermiştir ki duygusal bulaşma sınıfta gerçekleşen öğretmen- öğrenci ilişkilerinde ortaya çıkabilir. Çalışma iletişim süreçleri ve çıktıları hakkında önemli tavsiyeler içermektedir. Mikro bir analizi amaçlayan bu çalışma bütün öğretmenlerle ilgili bir genelleme yapmaktan kaçınılmaktadır. Öte yandan odak grup görüşmelerinde ifade edilen düşüncelerin bir gerçeğin temsili olduğu görmezden gelinmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası iletişim, duygu, duygusal bulaşma kuramı, nitel araştırma.

•••••

Makale geliş tarihi: 12.05.2019 • Makale kabul tarihi: 8.07.2019
Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi • © 2019 • 6 (1) • bahar/spring: 87-108

The Role of Emotional Contagion in Interpersonal Communication: A Research on Teacher-Student Communication

Ayşegül LİMAN KABAN

Lecturer

Bahçeşehir University
School of Foreign Languages
ayseguliman@gmail.com

Abstract

Interpersonal communication is central to our everyday lives. Emotional awareness plays an important role in successful interpersonal communication. In this study, emotional contagion was examined from the perspective of interpersonal communication. Drawing on emotional contagion theory, it was hypothesized that followers' portrayal of verbal and non-verbal affective cues can be 'caught on' by their teacher and that the teacher will adopt a similar affective state to those expressed by their students. Qualitative research technique was used and in this study, focus group interviews were conducted to establish causal evidence that emotional contagion may occur. The study was conducted at a vocational school in Kartal with 6 vocational teachers and 6 other teachers. Through this qualitative study, we sought to enhance the representativeness of the findings from the focus group interviews and provide evidence of emotional contagion occurring in actual teacher-student relationships. Consequently, the findings from this study confirmed that emotional contagion can indeed occur in classes and suggest some important implications for communication processes and outcomes. The present study aims to make a microanalysis and avoids making a generalization about all teachers but it must be taken into consideration that the experiences of teachers who are participants of the focus group study is a representation of reality.

Keywords: Interpersonal communication, emotion, emotional contagion, qualitative research

•••••

Article arrival date: 12.05.2019 • Article acceptance date: 8.07.2019

Maltepe University Journal of Faculty of Communication • © 2019 • 6 (1) • bahar/spring: 87-108

Giriş

Kişilerarası iletişimi; bireyler arası ileti iletmenin ötesinde duyguları düşünmeye, etkilemeye, yönlendirmeye dönüştürmek ya da duyguların da iletişim kurabileceğini “bilme” bir başka anlatımla “bilgi” ile olasıdır. Çünkü: bilgi; en büyük güçtür. İletişimi en iyi bilen ve uygulayanlar, amaçları doğrultusunda; kişi, kişilerarası ve toplumlar üzerinde olumlu ya da olumsuz, derin etkiler bırakabilmektedirler.

Dünya'nın dört bir yanında öğretmenlik yapan her öğretmenin kendisine has iletişim tekniği ya da teknikleri vardır. Kimi öğretmene göre öğretmen – öğrenci iletişimi disiplin sayesinde gerçekleşirken, diğerlerine göre ise öğretmenin sağladığı özgürlük sayesinde sağlanır. Bu bakış açılarının ışığında öğretmenler farklı kişilerarası iletişim yöntemleri kullanırlar. Wubbel'a göre sekiz temel öğretmen profili vardır. Öğretmenlerimizin öğrencilerle olan kişilerarası ilişkilerini bu modele göre inceleyeceğiz. Bunun yanında öğretmenlik duygusal bir meslektir. Örneğin, Forgas ve Locke (2005)'in yaptığı mutlu ve mutsuz katılımcıların yer aldığı araştırma da katılımcılara mutlu ve hüzünlü sahneler gösterilmiştir. Bireylerin yüz ifadelerinin gördükleri sahnelere göre şekillendiği gözlemlenmiştir. Pianta (1994)'e göre sınıftaki öğretmen – öğrenci ilişkisinin öğrenci başarısında önemli bir faktördür; and Lee (2007)'ye göre ise öğretmen ve öğrenci arasında gelişen güvenin öğrencinin akademik başarısı üzerindeki etkisi büyüktür. Noddings (1992) öğrenciler sevdikleri ve değer verdikleri öğretmenlerin derslerine daha çok çalıştıkları ve o dersteki öğrenmeye daha fazla saygı duydukları verisine ulaşmıştır.

Günümüzde ise iletişimin yeni bir boyutunu bir başka deyişle duygusal bulaşmayı keşfetmekteyiz. Bireyler duygularıyla ve sözsüz iletişim kodları ile de iletişim kurabildiklerinin farkına varmaya başlamaktadırlar. Duygusal bulaşma kuramı 1994 yılında ilk defa Elaine Hatfield tarafından ortaya atılmıştır. Yurt dışında özellikle Amerika da İletişim, Kişilerarası İletişim, Psikoloji alanlarında konu ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Türkiye'de kavramın tanımı birkaç kaynakta yapılmasına rağmen henüz yapılan bir çalışma yoktur.

Bu çalışmayla; kişilerarası ilişkilerin temeli olan ve birçok soruna zemin oluşturan kişilerarası iletişimde duygusal bulaşma konusunu genel bir çerçeve içinde irdelemeyi, duygusal bulaşma kuramının kurduğumuz kişilerarası ilişkileri olumlu ve olumsuz etkileyen nedenleri üzerinde durmayı, sağlıklı iletişimi hızlandıran ya da engelleyen davranışlar konusunda ipuçları vermeyi ve toplumsal yaşantımızda dengeleri sağlayan, birçok disiplinden beslenen ve disiplinler

arası bir kuram olan duygusal bulaşma kuramını tüm yönleri ile inceleyip somut veriler elde etmeyi amaçladık. Duygusal bulaşmayı seçmemizin nedeni; sosyal hayatımızda duyguların çok fazla hayatımızın odağında olmasına rağmen duygularımıza gerekli önemin verilmediğini düşünmemizdir. Duygusal bulaşma kuramı kişiyi, öğrenciyi merkeze alması, öğrenme ve öğretmenin en önemli aşamasının öğrenciye ulaşmak ve etkili iletişimden geçtiğini savunmasındandır.

Kavramsal Çerçeve

Kişilerarası İletişimin Tanımı

Günümüze kadar kişilerarası iletişim kavramının pek çok tanımı yapılmıştır. Kişilerarası iletişim iletişimin hangi boyutta ve ortamda olduğu onun yöntemi, biçimi ve sınırlarını belirler. Bir toplumsal ilişkiler sistemi olan kişilerarası iletişimde mesaj, gönderenin başka gönderilenlerin başka insanlardan olduğu iletişimidir(Fidan, 2009). Kişilerarası iletişim en az iki kişi arasındaki sözlü ya da sözsüz olarak ortak simgeler (kodlar) kullanılarak gerçekleştirilen bir iletişim türüdür(Işık, 2000). Bir iletişimin kişilerarası iletişim sayılabilmesi için kişilerarası iletişime katılanların belli bir yakınlık içinde yüz yüze olması, etkileşime katılanların arasında iki yönlü karşılıklı mesaj alış verişi olması, etkileşimde mesajların iletilmesinin sözlü ya da sözsüz olarak zaman ve mekân birliği içerisinde olması gerekir (Siyez, 2010). İletişim sürecini bir bütün olarak düşündüğümüz de kişilerarası iletişimde, sözlü iletişimin yanında sözsüz iletişimin de önemli bir yer tuttuğu inkâr edilemez bir gerçektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, kişilerarası iletişim sürecinin en önemli kısmını oluşturan öğretmen öğrenci iletişiminde gerçekleşen durumlar karşısında öğretmenlerin öğrencinin duygularını yakalamasının önemini anlamaya yöneliktir. Çalışmanın yazın kısmı, bu tez kapsamındaki araştırma verilerini analiz etmek ve yorumlamak amacıyla kişilerarası iletişim ile duygusal bulaşma ile ilgili kavramsal bilgilere yer vermiştir. Öğretmenlerin kişilerarası davranışlarını şekillendiren iletişim teknikleri ile olumlu veya olumsuz sonuçlanan duygusal bulaşma sürecine yönelik kişisel ve duygusal deneyimlerin incelenerek yorumlanması amaçlanmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışmanın temel amacı duygusal bulaşmanın öğretmenlerin öğrenciyle olan iletişimine nasıl yansıtıldığını belirlemek ve öğretmenlerin duygusal

bulaşmaya yönelik deneyimlerini ve algılarını belirlemektir. Bu araştırmanın amacına ulaşmak için niteliksel araştırma tercih edilmiştir. Niteliksel araştırmanın tercih edilme sebebi sınıf ortamında gerçekleşen durumların sıklıkları değil, nasıl gerçekleştikleri ve kişiler için önemleri ve birbirleriyle olan ilişkileri anlaşılmasına çalışılır. Odak Grup Görüşmesi önceden belirlenmiş araştırma konusu çerçevesinde, önceden şekillendirilmiş fakat esnek soruların gruba yöneltilmesi ve grup üyelerinin birbirleriyle konu üzerinde tartışıp görüş ortaya koymalarını amaçlayan; ortaya konan görüşlerin araştırmacı tarafından değerlendirilip sonuca varılmaya çalışılmıştır. Odak grup görüşmesi doğal ortamda, kısa zamanda, sağlıklı bir şekilde ulaşmamızı sağlayan bir araştırma tekniğidir.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Duygusal bulaşma kuramı iletişimciler tarafından oldukça çok çalışılan bir kuramdır. Öte yandan kuram ülkemizde daha önce hiç çalışılmamıştır. Bu kapsamdaki yurtdışındaki araştırmalar bireylerin duygusal bulaşmaya yatkınlıklarını birey bazında stres, karakter özelliği, yatkınlık, iş yükü gibi çeşitli konularla ilişkilendirerek açıklamaktadır. Fakat kişilerarası iletişim sürecinde duygusal bulaşmanın önemine ilişkin çalışmaların eksikliği göz önüne alındığında, bu çalışma kişilerarası iletişim ile psikolojinin bakış açısını netleştirmeye çalışmaktadır.

Ülkemizdeki meslek liseleri sektörün ihtiyacı olan ara iş gücünü karşılamaktadır. Bu nokta göz önüne alındığında, meslek liselerinin önemi ve daha önemlisi meslek liselerindeki öğretmenlerin öğrenci ile iletişimleri ve duygu düzenlemelerinin önemi daha görünür olmaktadır. Sektör, elemanlarında teknik vasıfların yanı sıra kişilerarası iletişim becerileri de aranmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Öğretmenlerin kişilerarası davranışlarını ve duygusal bulaşma deneyimlerini yorumlamayı amaçlayan bu çalışmada niteliksel araştırma yöntemlerinden odak grup çalışması kullanılmıştır. Araştırma da odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Akşit odak grup görüşmelerinin sınırlılıklarını şu şekilde özetlemiştir: araştırmacı görüşme esnasında grup kontrolünü kaybedebilir ve bunun sonucunda grup araştırma konusunun dışına çıkabilir. Toplanan verilerin analizi oldukça zordur. Bu teknik eğitilmiş görüşmecileri gerekli kılar. Grubun bir araya getirilebilmesi, bir konu hakkında ortak düşünmeye sevk edilmesi, grubun homojen olarak oluşturulması oldukça zor konulardır. Grupta herkesin görüşüne eşit oranda yer vermeyi sağlamak zordur çünkü bazı katılımcılar

konuşmada istekli davranmazken bazıları da hiç susmak istemeyebilirler(Akşit, 1992).

Öğretmenler meslek hayatlarını ve deneyimlerini birbirleriyle paylaşırlar. Odak grup görüşmeleri sırasında sözlü, sözsüz paylaşılan iletişim ipuçları diğer katılımcıların duygusal hafızalarında yer alan duyguları tetikleyerek kendi düşüncelerini anlatmaları, hislerini paylaşmaları beklenmektedir. Aynı zamanda duygusal deneyimleri paylaşırken kişinin kendisinde ve diğer katılımcılarda değişen ifadelerini de gözlemek amaçlanmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin yapısı düşünüldüğünde katılımcıların kendi deneyimlerini kendi cümleleriyle anlatmaları önemsendiğinden çalışma için en uygun yöntemin odak grup görüşmeleri olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Odak grup görüşmeleri, genellikle aynı demografik özelliklere (yaş, sosyo-ekonomik düzey, meslek vb.) sahip 10 – 12 kişi, bir moderatör eşliğinde bir araya gelmekte ve araştırma konusu grup ortamında tartışılmaktadır. İnsanların aktiviteleri ile ilgili davranışları, fikirleri, güdülenmeleri, ilgi alanları ve problemlerinin dinamik ilişkisini anlamak açısından odak grup görüşmesi, araştırma yapan kişiye önemli ipuçları verir (Akşit, 1992).

Odak grup görüşmeleri dört aşamada gerçekleştirilir. Birinci aşamada araştırmacı, araştıracağı konuyu belirler. İkinci aşamada bazı sorulara yanıt aranır. Bunlar; kimlerle görüşüleceği, neden o kişilerin seçildiği, seçilen kişilerin ortak özelliklerinin neler olması gerektiği, görüşmede hangi başlıkların olacağı ve hangi soruların hangi sırayla sorulması gerektiği ve nedenleri gibi sorulardır. Üçüncü aşamada odak grup görüşmelerinin yeri, zamanı, görüşmeyi yönetecek uzman ve gözlemci belirlenir. Plana göre görüşme başlatılır. 3-4 genel, 2-3 inceleme soruları sorular ve oturum 2-3 saat içerisinde toparlanmaya çalışılır. Son aşamada da görüşme özetlenir, elde edilen verilerin (gözlemcinin tuttuğu kısa notlar ve ses kayıtları) içerik analizi yapılır. Analiz yapılırken grubun içinde olduğu sosyal ortamın özellikleri de göz önünde bulundurulur. En son yapılan araştırma ve sonuçları raporlaştırılır(Akşit, 1992).

Araştırmada İstanbul'un Kartal ilçesinde yer alan bir meslek lisesinde çalışan toplam 12 öğretmenle iki ayrı odak grup görüşmesi yapılmıştır. Her bir odak grup görüşmesi 90 dakikadır. Görüşme için meslek lisesinde çalışan öğretmenlerin tercih edilmesinin sebebi, diğer okul türlerine göre daha başarısız bulunarak toplumda ve kimi idarecilerde “problemlili öğrencinin

gitmesi gereken okul” algısının olduğu gerçeğidir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin 6 tanesi kültür dersi öğretmeni, 6 tanesi de meslek dersi öğretmenidir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin mesleki deneyimleri 4- 20 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Katılımcıların yaşları ise 29 ile 48 arasındadır. Katılımcıların cinsiyet sayılarının eşit olması amaçlanarak 3 erkek, 3 kadın öğretmen olmak üzere her grupta toplam 6 öğretmen bulunmaktadır.

Odak Grup Görüşmesi ve Soruların Belirlenmesi

Çalışma için gerekli verilerin toplanması ve analiz edilmesi odak grup görüşmeleriyle gerçekleştirilmiştir. Tezin kavramsal çalışması tamamlandıktan sonra toplam 20 tane açık uçlu soru hazırlanmıştır. Odak grup görüşmelerinin literatür kısmıyla tutarlı sonuçlar verebilmesi için 4 öğretmenle pilot bir çalışma yapılarak soruların geçerliliği kontrol edilmiştir. Pilot çalışmasında yer alan 4 öğretmen odak grup görüşmelerinde yer almamışlardır. Elde edilen bulgular sonucunda danışman ile görüşülerek soru sayısı 10’a düşürülmüştür. Araştırma için gerekli verilerin toplanması odak grup görüşmeleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında öğretmenlere, tezin kavramsal çalışmasını kapsayan daha önceden hazırlanmış toplam 10 soru sorulmuştur. Soruların nitelikleri Krueger ve Casey’in “Focus Group Interviewing” başlıklı kitabından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın ilk iki sorusu olan örnek ve örnek olmayan öğrenciyi tanımlama sorusu giriş / açılış sorusu olarak tasarlanmıştır. Günlük hayatlarında yaşadıkları durumların sınıf içi iletişiminize etki edip etmediğinin sorulduğu ve öğrencilerin üzerlerinde etkisi olup olmadığının sorulduğu 3 – 4. sorular geçiş sorulardır. Öğrencileriniz size karşı olan duygularını ifade ettiklerinde ya da davranışlarıyla gösterdiklerinde sizce kendilerini nasıl hissediyorlar?, Öğrencileriniz size karşı olan duygularını ifade ettiklerinde ya da davranışlarıyla gösterdiklerinde kendinizi nasıl hissediyorsunuz? , Öğrencileriniz size karşı olan duygularını ifade ettiklerinde ya da davranışlarıyla gösterdiklerinde ne şekilde tepki veriyorsunuz?, Öğrencileriniz size karşı olan duygularını ne şekilde ifade eder? Bu ifadelerle karşılaştığınızda kendinizi nasıl hissedersiniz? , Öğrencilerinizin size karşı olumlu duygular beslemelerinin sebebi sizce nedir? , Öğrencilerinizin size karşı olumsuz duygular beslemelerinin sebebi sizce nedir? , Hoşlanmadığınız bir durum gerçekleştiğinde gerçek hislerinizin ne kadarını yansıttığınızı düşünüyorsunuz? soruları anahtar sorulardır. Görüşmenin sonunda araştırmanın amacı tekrar hatırlatılarak katılımcıların kendilerini nasıl hissettikleri sorulmuştur. Soruların sıralaması genelden özele, olumludan olumsuzla doğru

tasarlanmış olup tezin kavramsal bölümü ile ilgili elde edilecek verilere basamak basamak ulaşılmaması amaçlanmıştır.

Odak Grup Görüşmelerinin Yürütülmesi

Öncelikle öğretmenler odak grup görüşme süreci ile ilgili bilgilendirilmişlerdir. Yapılacak görüşmelerde doğru ya da yanlış cevapların bulunmadığı, genel olarak kişilerarası iletişim, öğretmen- öğrenci ilişkileri ile okul atmosferi içinde yaşadıkları duygu deneyimleri ile ilgili görüş belirtecekleri sorular olduğu ön bilgi olarak sunulmuştur. Görüşmelerin kayıt altına alınmasının sebebi olarak ise konuşmaların metin haline çevrilmesinin ve katılımcıların ifadelerinin en doğru şekilde aktarılması şeklinde açıklanmıştır. Kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı, yalnızca ifadelerinin kullanılacağı belirtilmiştir. Daha sonra okul idaresi ile görüşülerek odak grup görüşmelerinin öğretmenlerinde ders saatlerine uygun bir şekilde düzenlenmesine karar verilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan toplam öğretmen sayısı 12'dir. Öğretmen sayısına ve kaç tane odak grup görüşmesi yapılacağı çeşitli kaynak taramalarından sonra oluşturulmuştur. Mikro bir analiz olması amaçlanan bu çalışmada genellemelerden kaçınılmıştır ve bu nedenle de iki farklı odak grup görüşmesi yürütülmüştür.

Odak grup görüşmesi için katılımcıların kendilerini rahat hissedebilecekleri, fazla dekore edilmemiş, katılımcıların dikkatini bozacak ayrıntıların olmadığı bir yerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla görüşme okulun öğretmenler odasında ders saatleri dışında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında okulda öğrenci bulunmamaktadır. Katılımcılar 1'den 6'ya doğru numaralanarak dairesel şekilde konumlanmışlardır. Moderatör ve gözlemci 6 numaradan sonra 1 numaradan önce olacak şekilde yer almışlardır. Veriler toplanmadan önce ses kaydına itiraz edenin olup olmadığı sorulmuştur. İtiraz beyan eden olmaması sonucunda görüşmenin bu anından itibaren ses kayıt cihazı çalıştırılmaya başlamıştır. Görüşmenin başında araştırmacı ve moderatör kendini tanıtmış ve çalışmanın amacıyla ilgili katılımcılara bilgi vermiştir. Toplam 12 soru yöneltileceği söylenerek görüşmenin ne kadar süreceği ile ilgili detaylar sağlanmıştır. Her iki odak grup görüşmesi herhangi bir kesintiye uğramaksızın tamamlanmıştır.

Verilerin Çözülmesi

Görüşmelerin başında kültür ve meslek branşından öğretmenler ses kaydının alınması ile ilgili

kaygılarını dile getirmişlerdir. Mesleklerine çok önem gösteren öğretmenler ceza alma ya da işlerini kaybetme korkusu içinde oldukları gözlemlenmiştir. Ses kaydı alınmaya başladıktan sonra her iki görüşmede de sorulara verilen cevaplar daha içtenleşmiştir. Öğretmenler duygularını paylaştıkça daha samimi, daha az kontrollü yanıtlar verdikleri gözlenmiştir. Öğretmenleri konuya yakınlaştırmak amacıyla olumlu bir konu ile açılış yapılmıştır. Her iki görüşmenin başında ve sonunda öğretmenlerin ruh hali sorulmuş, hepsi görüşmelerin kendileri için bir terapi şeklinde geçtiğini, birbirlerini daha iyi anladıklarını öğretmenlik mesleğini yeniden değerlendirdiklerini ve duygularının daha farklı olduklarını belirtmişlerdir. Meslektaşları ile paylaşımda bulunan öğretmenlerin görüşme esnasında değişik ruh hallerine büründükleri ve görüşme sonunda ise rahatlamış bir yüz ifadeleri oldukları araştırmacı tarafından fark edilmiştir.

Kimlikleri saklı tutulmak kaydıyla katılımcılardan izin alınarak görüşmeler yürütüldüğü sırada kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmeler iki hafta arayla gerçekleştirilmiştir. İlk görüşmenin metin çözümlemesi bir hafta içinde tamamlanmıştır. Bu sayede ilk görüşmenin metinleri ikinci görüşme için bir örnek teşkil etmiştir. Soruların cevaplanması her iki odak grup görüşmesi için de 90 dakika sürmüştür. Odak grup görüşmeleri katılımcıların fikirleri, algıları ve tutumlarının iç yüzünü anlamamıza yardım eder. Görüşmede katılımcılar, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi, birbirlerini etkilerler. Görüşmeye katılan öğretmenler birbirlerini tanımamaktadırlar. Görüşmeler sonunda metin haline dönüştürüldükten sonra görüşme esnasında araştırmacı tarafından eklenen notlar da eklenerek son halini almıştır.

Odak Grup Görüşmelerinin Analizi ve Yorumlama

İnsan ve grup davranışlarının nedenini, niçin ini anlamaya yönelik araştırmalara niteliksel araştırma denir. Nitel araştırma kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi subjektif verilerle meşgul olur. Bu çalışmanın en belirgin özelliklerinden biri ise araştırmacının incelenen kişi ya da oldukları kendi dünyalarına, işleyişlerine, davranışlarına değil olguyu tüm yönleriyle anlamak ve kavramak için yaklaşmasıdır.

Bu çalışma içinde yapılan odak grup görüşmelerinin analizi anlamlandırma ve yorumlama aşamalarından geçirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazından çözümlenerek metin haline getirilmiştir. Artarda dinlenen ses kayıtları sayesinde tematik kodlamalar ortaya çıkarılmıştır.

Anlamlandırma süreci sonunda oluşturulan temalar; öğretmen, iş özellikleri, öğrenci beklentileri, kişilerarası davranış, deneyimleri şeklindedir.

Anlamlandırma

Anlamlandırma sürecinde ortaya çıkan temalar nitel veri analiz yöntemlerinden olan betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz yöntemiyle anlamlandırma aşaması araştırmanın en titiz ve en kapsamlı aşamasını oluşturur. Tematik çerçeve oluşturma aşaması esnasında elde edilen bilgiler incelenir, anlamlı olacak şekilde bölümlere ayrılır ve her bölümün ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılır. Bu kapsamda kodlama yapılırken daha önceden belirlenmiş kavramlar göz önüne alınabileceği gibi, verilerden çıkarılan kavramlara göre veya genel bir çerçeve içerisinde yapılan kodlama işlemi gerçekleştirilebilir. Kodların bir araya getirilip ortak noktalarının bulunması ve bu ortak noktalara göre sınıflandırma yapılması işlemidir. Bu aşamada verilerin herkes tarafından net olarak anlaşılabilir biçimde tanımlanması ve açıklaması yapılır(Altunışık ve diğerleri, 2010).

Tematik çerçevede belirtilen başlıklar doğrultusunda tezin her iki başlığı göz önünde bulundurularak (kişilerarası iletişim ve duygusal bulaşma) iki yönlü anlamlandırma yapılmıştır. Öğretmenlerin kimlik gizlilik hakkı düşünülerek anlamlandırma boyunca takma isimler kullanılacaktır.

Öğretmen (Meslek Lisesi)	Meslek Tanımı	Öğrenci Beklentileri	Kişilerarası İletişim İpuçları	Öğretmen Profilleri	Duygusal Bulaşma'nın sonuçları
Kültür (İngilizce, Edebiyat, Tarih, vb.)	Aynı sınıfa ait ders sayısı 1-4 arasındadır. Sınıf mevcudu 16 – 40 arasında değişmektedir.	Dersi dinleyen öğrenci, çalışkan ve saygı gösteren, küfürlü konuşmayan	Sözlü ve sözsüz uyarma, Görmezden gelme, Sınıfı terk etme, Notunu düşürme	Yol Gösterici, Kararsız / Agresif, Kararsız / Hoşgörülü	Ruh hali değişimi, Sabırsızlık Asabiyet Mutsuzluk Umutsuzluk Çaresizlik
Meslek (Bilişim, Elektrik, vb.)	Aynı sınıfa ait ders sayısı en az 8 saattir. En fazla da 28 saattir. Dersler genellikle atölyelerde işlenmektedir. Sınıf mevcudu 16- 40 arasında değişmektedir. Atölye dersleri sınıf mevcuduna göre 2 ve ya daha fazla öğretmen birlikte işlemektedirler. Bu sayede öğretmen başına düşen öğrenci sayısı da daha azdır.	Dürüst, gelecekle ilgili olumlu hedefleri olan, öğrenmeye istekli ve çalışkan.	Yüzyüze konuşma, Bireysel görüşme, Sözlü ve sözsüz uyarma	Otoriter, Hoşgörülü, Yorucu	Öğretmen ifade ve anlatımlarından öğretmenlerin üzerinde olumsuz yönde etkisine dair anlam çıkartılamamıştır.

Tablo 1: Tematik Çerçeve

Kişilerarası İletişim Açısından Anlamlandırma

Odak grup görüşmelerinde elde edilen bulgular öğretmenlerin birbirleriyle benzer davranışlar gösterdikleri oranda farklılaşan kişilerarası iletişim beklentileri olduğunu ve durumlara yaklaşımlarının da çeşitlilik kazandığı görülmektedir. Kişiden kişiye değişen kişilerarası iletişim teknikleri kültür ve meslek dersi öğretmenlerinde gittikçe standartlaşan davranışlar halindedir. Bahsettiğimiz bu standartlaşma sınıfın fiziksel koşullarına, sınıfta bulunan öğrenci sayısına, bir öğretmenin aynı sınıfla geçirdiği saat sayısına ve materyallere göre şekillenmektedir.

Kültür ve meslek dersi öğretmenlerinin ders yükü ortalama olarak aynıdır fakat kültür dersi öğretmenleri bir sınıfın dersine en fazla 4 saat girerken, meslek dersi öğretmenleri 28 saate kadar girebilmektedirler. Sınıf mevcudu 16'nın üstünde olması durumunda 2 , 24 öğrenciden daha fazla olma durumunda ise meslek dersi öğretmenlerinin verdiği atölye derslerinde 3 aynı branştan meslek dersi öğretmenin aynı anda aynı sınıfa derse girmeleri de öğretmen başına düşen öğrenci sayısını azaltmaktadır. Bunun sonucunda da istenmeyen ya da istedik bir durum ile karşılaşan meslek dersi öğretmeni birebir ve yüz yüze iletişimi daha fazla tercih etmektedir. Kültür dersi öğretmenleri sınıf içinde karşılaştıkları problemleri görmezden gelirken, meslek dersi öğretmenleri öğrenci sayısının daha az olması avantajını kullanarak sorunlara anında çözüm bulabilmektedirler. Aynı okulda, aynı sınıflara derse girmelerine rağmen meslek ve kültür dersi öğretmenlerinin olaylara yaklaşımları ve sorulara verdikleri yanıtlar farklılıklar göstermektedir.

Kültür dersi öğretmeni olan Aysun öğretmenin ifadesiyle kalabalık sınıf ortamında nasıl hissettiği: “Bir sınıf var içinde 40 kişi, sınıfta sadece 3 adet kız öğrenci var. İnek gibi möleyenlerden mi bahsetsem, T. V. Programlarında gördükleri şeyleri taklit edenlerden mi bahsetsem. Her bir mevzu ile ilgili gevezelik yapacak zekaya sahipler. Resmen daralıyorum o sınıfta. Nefret ediyorum o sınıftan o sınıfın dersine girdiğim günler ayaklarım geri geri gidiyor.”

“Öğrenci ders dinlemek istemiyorsa onunla uğraşacak vaktim yok. Genelde ilgisiz öğrenciyi görmezden geliyorum. Onlara hiç prim vermiyorum. Zaten sınıf kalabalık. Giden gitsin, kalan sahalar bizimdir.” (Canan Öğretmen, Kültür Dersi)

“Sinirlendiğim zaman kendimi tutuyorum tabi ki. Aynı duyguyu yansıtsam hakaret ederim, sınıfı dağıtırım.” (Ayşegül Öğretmen, Kültür Dersi)

“Sinirlendiğim zaman öğrenciyi görmezden geliyorum.” (Aysun Öğretmen, Kültür Dersi)

“Öğrenci ders nizamını bozduysa hiç şansı yok itinayla rencide ederim.” (Cevat Öğretmen, Meslek Dersi)

“Bir gün yine ders esnasında bir mırıltı var sınıfta. Mırıltı olan kısımda kim olduğuna bakmadan hep gürültü yapan birini azarladım. Meğer o başka yerde oturmuş ve hiç suçu yokmuş.” (Aysun Öğretmen, Kültür Dersi)

“Bir erkek öğrenci grubu var sınıfta gürültü var ve ona takıldı gözüm. Hep uygun davranışlar gösteren bir öğrenci olduğundan ona daha fazla kızdım. Benimle bir süre konuşmadı. Daha sonra bir gün dedi ki: “Hocam siz bana kötü davranıyorsunuz. Herkese gösterdiğiniz toleransı bana tanımıyorsunuz.” O gün fark ettim ki sevdiğim öğrencilerin uygun olmayan davranışlar sergilediklerinde normalden daha fazla tepki gösteriyorum.” (Seray Öğretmen, Meslek Dersi)

“Özel durumu olan öğrencilere daha yumuşak davranıyorum. Bazen bu durumun kötüye kullanıldığını düşünüyorum. Onlara hiç kıyamıyorum. Mesela bir öğrencimin babası hapisanedeydi, annesi de yatalak hasta. O öğrenci için çok fazla şey yaptım. Gereğinden fazla gerçekten bir gün öğrendim ki öğrenci özel durumunu kullanarak tüm herkesten dileniyormuş. Onları bu hale kim mi getirdi. Tabi ki biz. Tabi ki düzen.” (Murat Öğretmen, Meslek Dersi)

Odak grup görüşmesinin başında, kültür derslerine giren 8 öğretmenden 6 tanesi ideal öğrencinin dersi dinleyen, saygılı, çalışkan olması gerektiğinin, öğretmenlerin hepsi ise öğrencilerin gelecek kaygısı olması gerektiğini belirtmişlerdir. Görüşmenin ilerleyen dakikalarında ise öğretmenler ideal öğrenci tanımının durumdan duruma, kişiden kişiye değişebileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden bazıları sınıfa derse giren diğer hocaların bile kendi dersleri üzerinde etkili olduğunu öne sürmüşlerdir.

Kültür dersi öğretmenlerinden ideal olmayan öğrencinin tanımını yapmaları istendiğinde genellikle öğrencinin saygısız olması, küfürlü ya da argo içeren konuşmaları, konuştukları kişi ile uygun üslupta konuşmamaları cevaplarını vermişlerdir. Meslek dersi öğretmenlerine aynı soruyu yönlendirdiğimizde ise ulaşmak istediği bir hedefi olmayan öğrencileri işaret etmişlerdir. Genel olarak verilen cevaplar göz önünde bulundurulduğunda kültür dersi öğretmenleri sınıf kurallarına uyan öğrenciyi ideal öğrenci olarak tanımlarken, meslek dersi öğretmenleri de derse hazırlıklı gelen öğrenci olarak tanımlamıştır. Bu da öğrenci beklentilerinin farklı olduğuna dair aydınlatıcı bir örnektir. Meslek dersi öğretmeni olan Seray öğretmen başından geçen bir durumu şu şekilde paylaşmaktadır:

“Okulda bazen farkında olmadan anneleri gibi davranıyorum çocuklara. Aşırı koruyucu davranıyorum. Örneğin öğrencilerden bir tanesinin kendinden büyük bir beyle ilişkisi vardı. Bu

meseleyi öğrendikten sonra öğrenciye sık sık kenara çekip nasihatler vermeye başladım. Evde de bu problem kafamda duruyordu. Kızdım sonunda ayrıldı öğrenci o beyden. Ayrıldığını öğrenince öyle mutlu oldum ki kendi çocuğum olsa o kadar rahatlamazdım herhalde.” Öğrencilerin ruh halini ve durumunu tespit etmeye çalışan öğretmen, öğrencileri için çabalamaktadır. Öğrencileri anlamaya çalışmaktadır.

Kültür dersi öğretmeni Serdar öğretmenin öğrenci üzerindeki etkileri hakkında şu kelimeleri sarf etti:

“Problemlili öğrencilerle uğraşmayı seviyordum. Onlara ad takıyordum. Bir keresinde çok yüzsüz olduğunu düşündüğüm çenesi durmayan ama kafası da bir şey almayan bir öğrenciye koca kafalı dedim. Öğrenci ders sonunda yanıma geldi ve ona hakaret ettiğim için beni şikâyet edeceğini söyledi. O ana kadar öğrencinin benim sarf ettiğim kelimeleri bu kadar önemseydiğini bilmiyordum. O örnek son oldu. Artık öğrenciyi aşağılamam liseli dahi olsalar alınıyorlar.”

Duygusal Bulaşma Açısından Anlamlandırma

Duygusal bulaşmanın ortaya çıkmasına sebep olan temel unsurlardan bir tanesi önceki yaşantılardır. Her birey derin rol yapma yetisine sahip değildir ve bazen günlük yaşamında karşılaştığı problemleri iş yaşamına yansıtabilir. Normalde tepki göstermeyeceği bir duruma kafası karışık ya da mutsuz olduğu için daha fazla tepki gösterebilir. Kültür dersi öğretmeni olan Canan Öğretmen okul ile özel hayatındaki rolleri nedeniyle bazen çatışma yaşadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Evlüyüm, eşim işten eve saat dokuzdan önce gelmiyor. Evin bütün sorumluluğu bende. Çocuğumuz da var. Çocukların durmadan ihtiyaçları çıkıyor ve bazı haftalar normalden daha fazla sinirli olabiliyorum. Durduk yere sinirlenebiliyorum ya da gereksiz yere duygusallaşabiliyorum.”

Bu örneğin arkasından Kültür dersi öğretmeni olan Aysun öğretmen ekliyor:

“Ogün mutsuzdum ve öğrencilerle yok yere tartışmaya girdim öğrenci bana dedi ki hocam bugün ne işleyeceğiz? Bende dedim ki dersi zamanında dinleseydin ne işleyeceğimizi bilirdin. Daha sonra bir tanesi konuyu söyledi bende konuyu söyleyen öğrenciye söylemesen şaşardım dedim.

Mevzu büyüdü tabi ki sınıf belki de derse hevesliydi o gün ve sonunda da sınıfta öğrenci ile tartışma çıkınca üste çıkma arzusu ile not ile tehdit ettim öğrenciyi.”

Sınıfta yaşadığı çatışmaları anlatırken Canan öğretmenin gözlerinin dolduğu ve sesinin titrediği gözlemlenmiştir. Öğretmenin olayı anlatırken bile durum anındaki duygularının ona etki ettiğini söyleyebiliriz.

Bir diğer taraftan okullarda derse girmeden önce sınıfla ilgili verilen ön bilgiler var. Bu bilgiler sayesinde öğretmen ister istemez sınıfa karşı tarafsız olarak döneme başlayamıyor.

Meslek dersi öğretmeni Cevat öğretmen bu durumu şu şekilde ifade ediyor.

“Problemlilerden oluşan bir sınıf var ve bu sınıf okulda meşhur. Hepimiz o sınıf bize düşmesin diye dualar ederek başlıyoruz döneme. Geçen dönem o meşhur sınıf benimdi. Bu sene değişmişlerdir. Ne de olsa bir yaş daha büyüdüler diye başladım döneme ama zamanla beni öyle bir hale getirdiler ki ilk halimden eser kalmadı.”

Kültür dersi öğretmeni Canan öğretmen ise duygularını şu şekilde ifade ediyor: “Problemliler öğrencilerin olduğu sınıfa hep ön yargı ile giriyorum. Genelde kalabalık oluyor bu tip sınıflar ve içerideki öğrenci tiplerini biliyorum. Ders esnasında tahtaya yazı yazarken gülüşmeler ve çıt çıt sesler başlıyor. Aşağıyorum öğrenciyi, mesela birinin adı kapak kaldı çünkü şişe kapağı atıyordu arkadaşlarına. Ders esnasında çıt çıkmamalı. Bir bakıyorum. Uyarıyorum, uyarıyorum anlamıyorlar. Tepem atıyor azarlayıp, dersten atıyorum.”

“Derse girmeden önce problemliler öğrencinin bugün okulda olmamasını diliyorum.” (Ayşegül Öğretmen, Kültür Dersi)

“Problemliler sınıfa derse gireceğim günlerde ayaklarım geri geri gidiyor. Kalabalık bir sınıf ve genellikle içeride olan öğrenci tiplerini biliyorum. Beni mutsuz edeceklerini biliyorum. Daha önce ağlayarak sınıfı terk ettim.” (Kamile Öğretmen, Kültür dersi)

Kültür ve meslek dersi öğretmenlerinin hep fikir olduğu konu ise sınıf ortamının onlar üzerindeki etkisidir. Kültür dersi öğretmenleri özellikle sınıfın içindeki öğrenci tiplerini bildiklerinin altını çizdiler. Bu da gösteriyor ki kalabalık sınıflarda öğretmenler basmakalıp bir kategoriye sokma eğilimindedir. Öte yandan her iki grubun öğretmenleri de sevdikleri bir sınıfa derse girdiklerinde

ruh hallerinde olumlu yönde bir değişim olduğunu gözlemlediklerini dile getiriyorlar.

Meslek dersi öğretmeni Seray öğretmen ruh haline etki eden bir sınıftan aşağıdaki ifadeler ile bahsetmektedir:

“Bazen derse mutsuz giriyorum. Hayat bu her gün dördörtlük geçmiyor. Sınıfa bir giriyorum. Gözleri pırl pırl öğrenciler. Hocam teneffüste de ders işleyelim diyorlar hatta bazen. O zaman çok mutlu oluyorum. İyi ki öğretmenim diyorum.”

Öte yandan Kültür dersi öğretmeni olan Serdar öğretmen mutlu ve neşeli başlayan bir dersin nasıl tek bir cümle ile olumsuzla dönüştüğünü anlatıyor:

“Bir gün derste kitap okumanın faydalarından bahsediyorum. Neşeli bir ortam var, herkes ilgili. Bir tane kendini bilmez öğrenci övünerek dedi ki kitap okuyacağıma duvara bakarım. Amaçsız öğrenciye hiç tahammülüm yok. Bir güzel tersledim. Herkesin neşesi kaçtı tabi. Sınıfta öyle bir atmosfer yaratmaya gerek yoktu.”

Öğrencilerin başarı ve ya başarısızlıklarını kişileştirmeyen, meslek dersi öğretmenleri Kemal ve Aysun öğretmen mesleklerinden hoşnutturlar. Öğrencileri oldukları gibi kabul ettiklerini, onları değiştirmenin imkânsız olduğunu düşünmektedirler.

Yorumlama

Banner ve Cannon (1997)'ye göre bir dersi etkili olup olmadığını karşılaştığımızda anlıyoruz fakat dersi etkili yapan şeyi bulmak imkânsızdır. McCombs ve Whisler (1997) ise öğrencinin potansiyelini ortaya çıkarabilmesi için temel öncül vardır. Onlara göre öğrenmenin en etkili bir şekilde gerçekleşebilmesi için olumlu kişilerarası iletişim ve etkileşim sağlayan ortama ihtiyaç vardır ve bu tür ortamlarda birey kendisinin sahip olduğu bilgiye saygı duyulduğunu, takdir edildiğini, önemsendiğini ve yeni şeyler öğrendiğini hisseder.” Öğretmenler öğrencilerin sınıf ortamındaki duygusal reaksiyonlarını fark ederler ve öğretmenlerin sınıf içinde başarılı bir kişilerarası iletişim kurmaları birkaç duruma bağlıdır: sınıf ortamına, öğretmenlerin iş yüküne, mesleki tecrübelerine ve bireysel yetkinliklerine. Anlamlandırma süreci sayesinde çözümlenen odak grup görüşme verileri tezin kavramsal çerçevesini oluşturan kişilerarası iletişim ve duygusal bulaşma açısından yorumlanmıştır.

Katılımcıların odak grup görüşmelerinde verdiği cevaplar bazen iki soruyu birden yanıtlayacak şekildedir. Öğretmenlerin birbirlerini destekleyen ya da birbirlerine itiraz eden karşılıklı sohbetlerine müdahale edilmemiştir. Sohbet esnasında sözü alan kişinin duyguları diğer katılımcılarda da gözlenmiştir. Yapılan bu çalışma süresince araştırmacının beklentisini gerçekleştirecek şekilde görüşmenin kapsamını arttırmış ve öğretmenlerin konuşmaya daha iyi katılmaları sağlanmıştır.

Meslek dersi öğretmenleri derslerini 20 kişilik sınıflarda yaparken, kültür dersi öğretmenleri birleşmiş sınıflarda 50 öğrenciyle yapmaktadırlar. Bu da kültür dersi öğretmenlerinin öğrenciye yeterli vakit ayırma, bireysel görüşme yapabilme şansını kısıtlamaktadır. 50 kişilik sınıflarda ders yapan kültür dersi öğretmenleri, öğrencilerini tanıma fırsatından çoğu zaman yoksundur bu da öğrencileri etiketleyen ve bu şekilde grup kimlikleri oluşturan öğretmenler ortaya çıkmasına neden olur. Yani kültür dersi öğretmenin öğrenciyi bir birey olarak değil, bir grubun üyesi olarak değerlendirdiği ve öğrencilere karşı bu şekilde bir iletişim geliştirdiği söylenebilir.

Bir diğer unsurda ortamdır. Meslek dersi öğretmenleri daha az sayıda öğrenciyle atölye gibi öğrencilerin daha özgür kendini ifade edebileceği ve daha rahat olabileceği ortamlarda ders işlemektedirler. Bu sayede öğrencileri daha iyi tanıma olanağına sahiptirler. Öğrenciler ile daha iyi kişilerarası ilişkiler kurup, öğrencilere daha fazla bireysel zaman ayırabilmektedirler. Meslek dersi öğretmenleri derse ilgi ve başarı üzerine daha yoğunlaşmışken, kültür dersi öğretmenlerinin davranış üzerine odaklanması bir diğer unsurdur. Sınıf ortamı kalabalık olduğundan düzen ve nizama daha çok ilgi göstermektedirler.

Anık'a göre öğretmenin özenle sakınması gereken bazı davranışlar bulunmaktadır. Öğrencilerin bazı vesilelerle aşağılanması ya da alay konusu olması gibi davranışlar öğrencilerde eğiticiye ilişkin güvenilir kişilik beklentilerini ortadan kaldırmaktadır (Anık, 2007). Odak grup görüşmeleri esnasında katılımcıların verdiği ifadelerden de anlaşılıyor ki eğer bir öğretmen sınıftaki olumsuz durumlara odaklanırsa, sınıfın ruh hali de bundan etkilenmektedir. Öğretmenlerin öğrenciyle destekleyici ve güçlü bir iletişim içinde olmaları gereklidir. Kendi duygularının ve başkalarının duygularının farkında olan birey duyguların iletişimi etkilediğinin bireysel olarak deneyimleme şansına daha fazla sahip olur.

Sonuç

Örgütlerde duygu kavramı özellikle 1980'li yıllardan sonra önem kazanmıştır. Fakat bu konuda ülkemizde yeterli çalışmanın olduğunu söylemek zordur. Ülkemizde yapılan çalışmaların daha çok duygusal zekâya yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Yapılan birçok çalışmada duygusal zekâ farklı bir değişkenle birlikte ele alınarak araştırılmıştır. Bu çalışma, son dönemlerde oldukça ön plana çıkan örgütlerde duygular ve etkileri ile ilgilidir. Bu çerçevede; örgütlerde duyguların önemi ve örgüt içindeki işlevleri, duyguları algılama ve doğru betimleme, duygusal iklim gibi kavramlar ele alınarak çalışma yaşamıyla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu kavramlardan yola çıkılarak kişilerarası iletişim açısından anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Eğitimin en genel tanımını bireyde istendik yönde davranış değişikliği ortaya çıkarmaktır ve öğretmenlik mesleğini başarı ile yerine getirebilmek için sadece anlatacağı derse hakim olmak yeterli değildir. İdeal öğretmenin alan bilgisine sahip olmanın yanında kişilerarası iletişim becerilerine sahip ve hem kendi hem de etrafındaki bireylerin duygularının da farkında olması gerekir. Fark ettiği iletişim ipuçlarına yapıcı geribildirimler vermesi de gereklidir. Bu çalışmanın temel amacı duygusal bulaşma kuramını sınıf ortamında incelemektir. Odak grup görüşmeleri esnasında ortaya çıkmıştır ki insanlar çevrelerindeki insanların iletişim kodlarının farkına varıp onu yorumlayarak taklit ederler.

Öğretmenler meslek hayatları süresince sayısız insanla iletişim kurmak durumundadırlar. İletişim becerilerine sahip öğretmenin sadece duygusal bulaşma kuramı ile sınıf içi problemleri çözmesi olası değildir. Hem kendisinin hem de karşısındaki bireylerin duygularını istendik yönde düzenlemek, duygu yönetimi eğitimi almayı gerektirmektedir.

Yapılan araştırmada kişilerarası iletişim alanında öğretmenlerin duygusal durumlarını kendi ifadeleriyle, araştırmacı tarafından tekrar düzenlenmeden kullanılmıştır. Öğretmenlerin değişen kişilerarası davranışları içinde buldukları ortama, karşılaştıkları durumlara göre farklılık göstermekte ve şekillenmektedir. Kişilerarası iletişim becerilerine sahip öğretmen olumlu ve ya olumsuz duygusal bulaşmayı ortaya çıkarabilecek durumlara karşı farkındalığı yüksektir ve bu tür durumları başarı ile yönetebilir ama ileri düzeyde kişilerarası iletişim becerilerine sahip olmak öğretmenler için yeterli değildir. Öğretmenin de bir birey olduğu, okul dışında da sosyal rolleri ve

bir yaşamı olduğu unutulmamalıdır. Öğretmenin özel yaşamı işini iyi yapamamasına yol açan bir unsur değildir fakat öğretmenin yanlış ve hatalı davranışlar sergilemesi durumunda anlaşılabilir bir nitelik kazanmaktadır.

Günümüz şartlarında bir öğretmenin okul içi ve dışı her şeyden kendini soyutlayarak profesyonelce işini yapması oldukça zor görünmektedir. Mesleki ve duygusal deneyimlerin kazandırdığı profesyonellik kişilerarası davranışı, duyguları kontrol altında tutmayı, duyguların farkında olmayı sağlamaktadır. Bu nedenle de meslek lisesinde çalışan öğretmen kadrosunun daha profesyonel öğretmenlerden oluşması gerektiği araştırmacı tarafından düşünülmektedir.

Öğretmenin duygularını göstermesi ve öğrenci duygularının farkında olması asla bir zayıflık belirtisi olarak algılanmamalıdır. Öğretmenlerin yansıttığı duygular çoğu zaman olumlu duygular oluşturabilir. Öte yandan kontrol altına alınamamış duygular öğretmen ve öğrenciye geri dönülemeyecek sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bu nedenle de lisans döneminde verilen öğretmen eğitimine öğretmen – öğrenci duyguları ve bunların etkileri üzerine bir eğitim verilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir. Hizmet içi eğitim çalışmalarında, branş öğretmenlerinin duygusal yeterliliklerini geliştirme konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Duygusal farkındalığa sahip öğretmenlerin sınıflarında ne gibi etkinlikler düzenledikleri belirlenip, bunun sonucunda öğrenciler arasındaki farklılıklar tespit edilebilir. Bulunan sonuçlar seminer dönemlerinde öğretmenlerle paylaşılabilir.

Kurumda olumlu duygusal iklim uygulamaları, çalışanların; kurumu, ihtiyaçlarının desteklendiği ve kişisel önemlerinin dikkate alındığı bir yer olarak algılamalarını sağlar ve bağlılıklarını ve motivasyonlarını artırarak katkıda bulunur. Sonuç olarak da çalışanlar kurumları ile güçlü duygusal bağlar geliştirirler. Çalışanların duygusal bağlılıklarının geliştirilmesi yararının yanı sıra olumlu duygusal iklim uygulamaları çalışanların iş ile ilgili bağlılık düzeyini de güçlendirir.

Sınıf içi istenmeyen davranışlarla ilgili hikâyeler oluşturulup, duygusal bulaşma kuramı önderliğinde öğretmenlere nasıl çözüm yolları ürettikleri sorulabilir. Böylece öğretmenlere uygun başa çıkma yöntemleriyle ilgili bir doküman sunulmuş olur.

Öğretmen adaylarının doğru davranış tarzlarını görmeden, yaşamadan öğrencilerine

yaşatamazlar. Aday öğretmenlerin zaman içinde öğrenmek gibi bir lüksü olmamalıdır. Öğretmen adayları, ilk yıllar farklı branş ve sınıf düzeyindeki tecrübeli örnek öğretmenlerle derse girmeli, doğru davranış ve iletişim tarzlarını öğrenmelidir.

Öğretmenlik diğer meslek grupları ile karşılaştırıldığında geleceğimizi yetiştirdikleri için daha iyi fiziksel ve duygusal koşullara sahip olmaları gereklidir. Araştırma sürecinde gözlemlendiği üzere öğretmenler günlük yaşantılarındaki sosyo-ekonomik sıkıntılarla baş edemedikleri durumlarda bu problemleri sınıflarına yansıtılabilmektedirler. Diğer açıdan bakıldığında ise toplumumuzda öğretmenlere yönelik olumsuz bir algı bulunmaktadır. Öğretmenlik mesleği her geçen gün itibarını ve saygınlığını yitirmektedir. Sırf bu durum bile öğretmenleri mesleğinden soğutmak için yeterlidir. Bir öğretmen bir ders saati süresince aynı anda 30 – 40 arası bireyin ihtiyaçlarına karşılık vermeye çalışmaktadır. Ders süresi dışında da iletişim ve etkileşim içindedir.

Sonuç olarak, sınıf toplumun küçük bir kopyasıdır. Okulun temel görevlerinden en önemlisi ise öğrenciyi hayata hazırlamaktır. Öğrenci yaşı her ne olursa olsun, sınıfta arkadaşlarıyla ve öğretmeniyle etkileşimde bulunurken, yaşadığı farklı sorunları örnek aldığı öğretmenin rehberliğinde çözmeyi öğrenmektedir. Böylece hayat problemlerini nasıl çözeceğinin de alt yapısını oluşturmaktadır. İnsan, görerek öğrenen, örnek alan ve bildiğini taklit eden bir varlıktır. Duygusal bulaşmanın temel boyutlarını hatırlamak gerekirse dikkat, taklit ve geri bildirimdir. Öğrencilerin taklit edecek doğru örneklerle ihtiyacı vardır. Duygusal bulaşma konusunda dünyanın pek çok ülkesinde çalışmalar bulunmasına rağmen Türkiye de daha önce hiç araştırılmamış bir kavramdır. Yapılan çalışma kişilerarası iletişim, eğitim, psikoloji alanlarında yapılacak olan pek çok çalışmaya öncülük edebilir.

Çalışma yaşamında duygulara olan ilgi son yıllarda hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Bireylerde olduğu gibi örgütlerin de duyguları etkin bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Olumlu bir duygusal iklime sahip olan örgütlerde çalışanlar arasındaki ilişkiler daha etkindir ve bu durum da olumsuz duyguların barınmasını zorlaştırmaktadır. Böylelikle örgütlerde bir sinerji meydana gelmekte ve bu durumun da örgütün performansının artmasına neden olacağı düşünülmektedir. Öte yandan ülkemizde iş ve duygu birbiriyle karıştırılmaması gereken iki olgu olarak algılanmaktadır. Oysa bireyler işe gelirken duygularını da beraberinde getirmektedirler.

Ülkemizde yapılan çalışmaların daha çok duygusal zekâyâ yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Yapılan birçok çalışmada duygusal zekâ farklı bir değişkenle birlikte ele alınarak araştırılmıştır. Duygusal zekâ konusu ise daha çok bireysel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Oysa çalışma yaşamında duygular sadece bireyleri değil, bireylerle birlikte diğer çalışanları ve örgütleri de derinden etkilemektedir. Bu çalışmanın ülkemiz açısından duygulara bakış açısına yönelik bir farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda duyguların çalışma yaşamındaki rolüne ilişkin çalışmalar artırılarak duygulara ilişkin bakış açısı değiştirilmelidir. Buna yönelik olarak da çalışma yaşamında duyguların yönetimine ve örgütlerin duygusal iklimine yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir. Yöneticilerin hem bireysel olarak hem de örgütteki duyguları yönetme becerilerini artırmaya dönük eğitimler düzenlenebilir. Yöneticilerin duyguyu yönetimi becerileri örgütsel performans, örgüte bağlılık, adalet algısı vb. değişkenlerle ilişkilendirilerek yeni çalışmalar yapılabilir.

Özetle, günlük yaşantımızda ve iş hayatımızda kurulan kişilerarası iletişimin, bireyin o anki ve daha sonraki iletişimini etkilediği inkâr edilemez bir gerçektir. Kurduğumuz her iletişim daha önce oluşan duygu hafızamızdan aktarılan görüntüleri ve bu görüntülerin çağrıştırdığı hislerle biçimlenmektedir. Duygu ve kişilerarası iletişim birbirleriyle iç içe geçmiş, birbirini etkileyen ve tamamlayan iki kavramdır. Kurduğumuz her kişilerarası iletişim, içinde bulunduğumuz ortam, geçmiş deneyimlerimiz, karakter yapımızı ruh halimizi etkilemekte ve kişilerarası iletişim kurma becerilerimizi belirlemektedir. Bu nedenlerden dolayı da etkili bir kişilerarası iletişim için duygularımızın ve onların üzerimizdeki etkilerinin farkında olmamız gereklidir.

Kaynaklar

Anderson, C., Dacher, K., & Oliver, J. P. (2003), “Emotional convergence between people over time”, *Journal of Personality & Social Psychology*, ss. 1054 – 1068.

Akşit, B.T. (1992), “Medikal araştırmalarda etik sorunlar”, **Türk Tabipler Birliği’nin düzenlediği ‘Sağlık Kongresi’ne Sunular’ bildirisi**. 8-11 Mart. Sheraton Oteli. Ankara, ss. 2.

Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. 6.Baskı, Sakarya: Sakarya Kitabevi.

Anık, C. (2007), **Eğiticinin Performansını Niteleyen Faktörler**, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, 133-168.

- Banner, J., & Cannon, H. (1997). "The elements of teaching", New Haven: Yale University Press, pp. 3.
- Fidan, Mehmet (2009), "İletişim Kurmak İstiyorum", Konya: Tablet Kitapevi, ss. 45.
- Forgas, J.P., & Locke, J. (2005), "Affective influences on causal inferences: The effects of mood on attributions for positive and negative interpersonal episodes". **Cognition and Emotion**, 19 (7), pp. 1071-1081.
- Hatfield, E., Cacioppo, J., & Rapson, R. L. (1994), "Emotional contagion", New York: Cambridge University Press.
- Işık, M. (2000), "İletişimden Kitle İletişimine", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları**, Konya
- Kaypakoğlu, S. (2008), "Kişilerarası İletişim: Cinsiyet Farklılıkları, Güç ve Çatışma", **Derin Yayınları**, ss. 27.
- Lee, S. J. (2007), "The relations between the student-teacher trust relationship and school success in the case of Korean middle schools", **Educational Studies**, 33(2), pp. 209- 216.
- McCombs, B., & Whisler, J. (1997), "The learner-centered classroom and schools: Strategies for enhancing student motivation and achievement". San Francisco, CA: **Jossey-Bass**.
- Noddings, N. (1988), "Schools face crisis in caring", **Education Week**, 8(14), pp. 32.
- Noddings, N. (1992), "The challenge to care in schools: An alternative approach to education", **Teachers College Press**, New York.
- Pianta, R. C. (1994), "Patterns of relationships between children and kindergarten teachers", **Journal of School Psychology**, 32, pp. 115-31.
- Siyez, Diğdem M. (2010), "Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi".